מחשבת קצרה על הדף

הרב יחזקאל הרטמן

SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

עבודה זרה מא

עניין: כל העולם כולו ככדור

זוהר ויקרא דף יז ע"א

מעט) • וכספרא דרב המנונא סבא פרים יתיר דהא כל יקודא מתגלגלא בעיגולא ככדור תלין לתתא ותלין לעילא וכל תיטן בריין מכנין בחזווייהו מסיומיא דלחוירא כפום כל חד וחד וקיימין בקיומייהו כסדר בני נשא • ועל דא לית חד מהו כיקודא כד נהיר לתלין חשיך לתלין יממא ולתלין לילית • ולית תלתי דכוליה יממא ולא תסתכח ביה לילית כר בשעתא חדא זעירא והתי דתמר בספרי קדמאי ובספרא דלחדם הרחמן הכי הוא • דהכי כתיב (תהלים קמ) לחוך על כי טוחות נפליטי נפלאים מעשיך וכתיב (שם קד) מה רבו מעשיך ה' ועל דא כלא בחכמה עשית • [ג] ורזא דא מתמסר

במדבר רבה יג, יד

וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל מִשְׁקַל הַקְּעָרָה כְּנֶגֶד הַיַּמִּים וְיָם שֶׁל שְׁלֹמֹה. מִזְרָק אֶחָד כְּסֶף, כְּנֶגֶד הָעוֹלָם שֶׁהוּא עָשׂוּי כְּכַדּוּר הַנָּזְרָק מִיָּד לְיָד. לָמָּה מִשְׁקָלוֹ שִׁבְעִים שֶׁקֶל, שֶׁשָּׁלְטוּ שִׁבְעִים עַל שִׁבְעִים אֻמּוֹת שֶׁהֵם מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ. וּמִנַּיִן שֶׁהֵם עָשׂוּי דְּגְמַת קְעָרָה וְהָעוֹלָם עָשׂוּי כְּכַדּוּר, כְּהֵהִיא דְּתַנְיָנן וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אֵינוֹ אֶסּוּר אֶלָּא כָּל שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ מַקֵּל אוֹ צִפּוֹר אוֹ כַּדּוּר קְעָרָה וְסַיִף וַעֲטָרָה וְטַבַּעַת, מַקֵּל שֶׁהוּא רוֹדֶה בּוֹ אֶת הָעוֹלָם, צִפּוֹר (ישעיה י יד) וַתִּמְצָא כַקֵּן יָדִי לְחֵיל הָעַמִּים, כַּדּוּר שֶׁהָעוֹלָם עָשׂוּי כְּכַדּוּר. אָמַר ר' יוֹנָה אֲלֶכְסַנְדְּרוֹס מָקְדוֹנוֹס כַּד בָּעֵי מֵיסַק לְעֵיל הֲוֵי סְלִיק וּסְלִיק עַד שֶׁרָאָה אֶת הָעוֹלָם כְּכַדּוּר וְאֶת הַיָּם כְּקְעָרָה, כְּגִין כֵּן צַיָּרִין לֵיהּ כַּדּוּרָא בִּידֵיהּ. וְיצוּרִינֵיהּ קְעָרָה בִּידֵיהּ,

רמח"ל אדיר במרום ח"א עמ' רלה

לפי דרכי ההנהגה הפנימית. והנה העולם הוא גלגלי, עד שאי אפשר להזכיר לא מזרח ולא מערב לא צפון ולא דרום לא מעלה ולא מטה בקביעות, כי משתנים כל הקצוות לפי המקום והיושבים במקום ההוא. אך האמת הוא שעליונו של עולם הוא הצד הזה שאנחנו בו, דהיינו צד ארץ ישראל, כי משם הושתת העולם, ומשם יורד השפע תמיד ומתחלק לכל הצדדים. ועל כן זה הצד הוא העיקרי לכל הדברים. ועל פי זה נשער חצי העולם, בחשוב ארץ ישראל לטבור העולם, דהיינו עליונו של הגלגל, וירדו המעלות מכאן ומכאן עד תשלום האופק הכללי, פירוש

שו"ת חתם סופר יו"ד סי' רלד

מירושלים כמ"ש בספר חס"ל הנ"ל, וקרא כתיב [דברים י"ז ח'] וקמת ועלית אל המקום, ופירש"י מכאן שגבוה בהמ"ק מכל א"י. ובחי' תורה שלי, בארתי שלכאורה יפלא לאמור מכאן שגבוה, מה לשון מכאן נחזי אנן, והוא דבר הנראה לעין ונמדד בקנה. ועוד שהאמת אינו כן, והוא מבואר לבקי קצת במפת העולם. ועוד רש"י פי' כן בפסוק [תהלים קל"ג ג'] כטל חרמון שיורד על הררי ציון, שחרמון גבוה. והנה העולם עגול ככדור, ובדבר כדורי לא שייך גבוה ונמוך, ובכל מקום שעומד שם רואה שמים שעל ראשו גבוהים וסמוך לאופק נמוכים ככיפה, והבא ממקום האופק נדמה לו כעולה מתחתית עומק בור, ולא שייך גבוה ונמוך. אך נחזי אנן אם יהיה לפנינו כדור עגול ואנו מכירים בו נקודה אחת שממנה שתיית הכדור ההוא ונתרחב משם והתפשט ונעשה עגול כמות שהוא, וכל הפיות אליו פונים וממנו יונקים יניקת חיותם, והוא המרכז האמתי של הכדור, ואז בלי ספק מכל צד שפונים אליו נקרא עליה, לא עליה במעלה וגדולת המקום לבד אלא עליה ממש כמי שעומד במקומו ורואה האופק שסביביו ירוד ועמוק, וכן בהיפך כיון שכל הפיות אליו פונים א"כ הכל עמוק ממנו ועולים אליו כיון שהעולם כדוריי, והיינו דאמרינן בספרי הנ"ל (א) וקמת ועלית, וקשה לו ומאי פסקא הלא אפשר שהזקן ממרא וב"ד יושבים בהר חרמון שמשם יורדים לירושלים ולא עולים, אלא מכאן שבהמ"ק גבוה מכל א"י, שהוא משתיתו של עולם מתחלת יצירה והוא מרכז ונקודה האמצעית שבכדור, וא"כ כל הבאים לשם עולים ולא יורדים כנלע"ד. מ"מ

גליוני הש"ס שבת דף עה.

דהוי מחכמת תורתינו הקדושה עכ"ל וע' בזית שכות יעקב ח"ג סי' כ' דכ' דקידוש החודש להרמב"ם בנוי על חכמת התומות כמ"ש בעצמו ומין זו היא חכמה המיכוונת בגמ' כאן שהרי נאמר כי היא חכמתכם וגו' מכלל דעכו"ם לא ידעי לה ועכ"ל אין מזה כלל בלימוד קידוש החודש להרמב"ם וע"ש עוד בעיקר חכמת התומות בזה בנוי על יסוד שהעולם הוא ככדור והוא נגד מסמעות ס"ם תגינה ע"ש שהביא מכמה ספרים בזה וכן רחיתי בס' עליית אליהו בשם הגר"א מוילנא ז"ל שהיה' סברתו שאין העולם כדורי מדכתי' לשחוז בכנפות הארץ ומכוחר בסיפרי לקרא דעל תרבע בנפות כסוחך למעט קרן עגולה דאין לו כנפות הרי דבעינול לא שייך ל' כנפות ושולם בזכרוני מהרמב"ם במורה ח"ח חוסב ד"ז שהעולם כדורי כמו מוכללות רמשנות וכן מסמע בגמ' ע"ז מ"ח ע"ש בחוד"ה ככדור וכ"ה להדיח ברכה בשוח עכ"ל מזרק אחד בסף ע"ש וכ"ה בזוהר וגם אין זו סברת לבד של חכמי התומות רק הוח מבוחר במופת וכבר התריכו בזה בביאור ס"ם תגינה הנ"ל:

עליות אליהו עמ' לט

סב) לא ידעתי. ולא שמעתי. סיכן נגנז מיבור זה. ולשוי לשפש לשריו בסיפוש ככות. פולמי סיש מתנאר ממנו. לשמיתתן. דבני מזי"ל בשניני התכונה. גם סיש מתנאר יסודותיו ומופתים בענין לעמו זיל המפוכסם עפ"י לכזי"ל והקבלה. מביצוע שלכץ. (בגל שברעת השבמים מכבר. מופתים לבים. שת כדוריות שלכץ. וכ"ה בזוהר ויקרא י. מפני לבד המונח קנא. (הכד"ל). וע' מלבם כונן. שלכו של עולם כו'. והוא ע ג ו ל. ע"ש (סרי"ם הלוי). ובפי' על התיקונים לחיתי. (ואין לחי לעיין מקומו) שהלכץ כיצוב. לבחיב לשמוז בכנפות הלכץ. ומשו בשפתי. שכנף למעוני עיגולא. ע"כ. (הכת"ם מהגיהלשון):

רבי משה שפירא - נחותי ימא מאמר א' ח"א

ד. בספר עליות אליהו דן האם ראיה מכאן שהגר"א סבר שהארץ מרובעת, אלא דבזוהר כתוב להדיא שהארץ היא עגולה, ועל כרחך שכוונת הגר"א היא שחלק הארץ בעולם הוא מרובע, מה שעושה את כדור הארץ לכדור הוא הים שעניינו עיגול, שהוא ב' שליש מהעולם.

SPONSORED LZ"N
AHARON BEN YAAKOV SHALOM • LEAH BAS YITZHAK